

Interview: Engeliën Houben-Feddema en Lidy Peters

Gewoon goed lesgeven

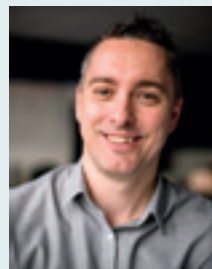
Expliciete Directe Instructie 2.0

Op veel scholen is expliciete directe instructie gemeengoed geworden. Wat maakt deze manier van lesgeven (beschreven in het boek 'Expliciete Directe Instructie') zo krachtig? En welke nieuwe inzichten bevat de herziene versie van het boek? In gesprek met de Amerikaanse auteurs én Marcel Schmeier, die de Nederlandse vertaling en bewerking deed.

Interview

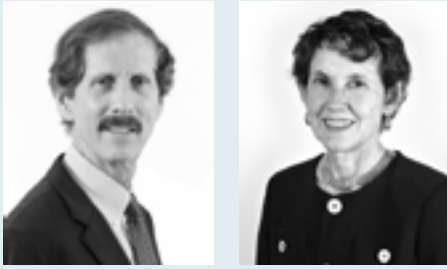
Marcel, kun jij voor lezers die niet bekend zijn met expliciete directe instructie (EDI) kort en krachtig samenvatten wat de kern is van deze manier van instructie geven?

Marcel: 'Expliciete directe instructie is een manier van lesgeven waarbij je als leraar uitlegt en voordeelt, waarna leerlingen de gelegenheid krijgen samen met jou en met elkaar verder te oefenen. Je controleert voortdurend of alle leerlingen de leerstof begrijpen en geeft gerichte feedback. Er is veel interactie en leerlingen verwerken de leerstof actief door te schrijven, praten en vragen te beantwoorden. Als blijkt dat de meeste leerlingen de leerstof beheersen, dan werken ze zelfstandig verder. EDI is ouderwets goed lesgeven, aangevuld met de nieuwste wetenschappelijke inzichten over leren.'

Marcel Schmeier is onderwijsadviseur bij Expertis en heeft ruime ervaring als leraar en intern begeleider in het speciaal en regulier basisonderwijs. Hij is bekend van

zijn website www.onderwijsgek.nl en zijn Twitteraccount @Onderwijsgek en schreef meerdere onderwijsboeken.

John Hollingsworth is directeur en mede-oprichter van *Dataworks Educational Research* (dataworks-ed.com/research-edi). **Silvia Ybarra** is de hoofdonderzoeker en medeoprichter van *Dataworks*. Samen hebben zij via data en observaties geanalyseerd wat echt werkt in het onderwijs. Vervolgens ontwikkelden ze een verzameling op onderzoek gebaseerde strategieën en beschreven deze in het boek *'Explicit Direct Instruction'*, dat door leraren wereldwijd wordt gebruikt.

John en Silvia, in 2009 kwam jullie boek *Explicit Direct Instruction (EDI), The Power of the Well-Crafted, Well Taught Lesson* uit in Amerika. Wat was volgens jullie de noodzaak?

John en Silvia: 'Toen we begonnen met ons bedrijf *Dataworks Educational Research* hadden we het doel om leerlingen te helpen meer te leren, vooral leerlingen die het moeilijk hadden. In Amerika ligt er veel nadruk op het verbeteren van toetsscores en we begonnen met het analyseren en uitsplitsen van toetsscores voor honderden scholen. Op een dag, toen we de toetsresultaten van een school uitlegden aan het schoolhoofd, draaide hij zich om en zei: "Laat me geen toetsresultaten zien. Laat me zien hoe de toetsresultaten *beter* kunnen." Dit was een belangrijk keerpunt voor ons. We zochten het in de verkeerde hoek. Toetsscores worden niet verbeterd door toetsresultaten te analyseren. Toetsscores gaan omhoog door het optimaliseren van de input die tot die toetsscores leidt. En die input is instructie in de klas. We begonnen die instructies te analyseren. Als eerste keken we naar het curriculum. We verzamelden werk van leerlingen om te zien wat er onderwezen werd. Uiteindelijk analyseerden we meer dan twee miljoen leerlingopdrachten van ruim 1200 scholen. We vergeleken die opdrachten met de standaardnormen, met wat leerlingen zouden moeten kennen en kunnen, en ontdekten dat veel leerlingen werden onderwezen onder het niveau van hun leerjaar. We werkten vanuit het idee dat betere instructie zal leiden tot een hoger niveau, tot betere resultaten, dus tot

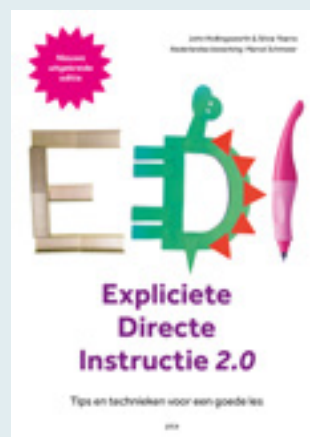
hogere toetsscores. In het zakenleven heet dit procesverbetering. Wij wilden het instructie-proces optimaliseren. Silvia begon met het opzetten van een model voor instructie, EDI. Dit is gebaseerd op de inzichten die voortkwamen uit ons onderzoek, uit onze klassenobservaties en de EDI-lessen die we zelf gegeven hebben tijdens begeleidingstrajecten op scholen. We gingen ook leraren trainen in EDI.'

'Ik werd enorm geraakt door de vele krachtige tips en technieken'

Marcel, hoe werd jij op het spoor van dit boek gezet en wat was volgens jou de noodzaak voor het Nederlandse onderwijs?

Marcel: 'In 2014 kocht ik op Amazon het boek van John en Silvia. Ik werd enorm geraakt door de vele krachtige tips en technieken die erin beschreven staan. Het leken open deuren, maar toch paste ik deze zaken niet toe in mijn lessen. Bijvoorbeeld: denktijd geven na een vraag of begrip controleren met wisbordjes. Daarnaast was het boek goed wetenschappelijk onderbouwd. Leraren voelen bij het lezen van mijn Nederlandse vertaling hetzelfde als ik bij het lezen van de Engelse versie van John en Silvia, namelijk dat het over gewoon goed lesgeven gaat. Hier is grote behoefte aan onder leraren. Er werden meer dan 50.000 boeken verkocht en ik kreeg talloze miltjes met dankjes van

In september 2020 werden John Hollingsworth, Silvia Ybarra en Marcel Schmeier verwacht op het congres van uitgeverij Pica naar aanleiding van het verschijnen van 'EDI 2.0'. Daar zouden de drie gezamenlijk worden geïnterviewd door 'Beter

Begeleiden', maar Covid-19 gooide roet in het eten. Door de coronamaatregelen kon het congres evenmin doorgang vinden in het voorjaar van 2021. De interviewvragen werden uiteindelijk via e-mail gesteld.

leraren. Ze zijn blij dat ze hun vak terugkrijgen en weer mogen uitleggen en inoefenen.'

Is EDI 2.0 een puur Nederlandse aangelegenheid of was er in Amerika ook aanleiding voor een aangepaste versie?

John en Sylvia: 'EDI is een onderwijs-bestseller in Amerika. De uitgever, Corwin Press, nam contact met ons op over het schrijven van een tweede editie. Hoewel de basisprincipes van EDI niet waren veranderd, hadden we wel nieuwe ideeën en uitbreidingen om leraren en leerlingen te helpen. Zo benadrukken we nu meer dat leerlingen in volledige zinnen antwoord moeten geven, met gebruik van nieuwe schooltaal-begrippen uit de les. Om leerlingen hierbij te ondersteunen kunnen leraren modelzinnen voor leerlingen opstellen en hun vragen om hun antwoorden te onderbouwen.'

Voorbeeld van modelzinnen, met belangrijke begrippen vetgedrukt

De **karaktereigenschap** uit deze passage is _____ omdat _____.

De **omtrek** van de **veelhoek** is _____.

Ik heb dit **uitgerekend** door _____.

We hebben diverse van onze aanpassingen verzameld in de Student Engagement Norms (zie kader rechtsboven, red.), een van de aanvullingen in *EDI 2.0*. Marcel schreef de Nederlandse *EDI 2.0* op basis van onze herziene editie.'

Komt de aangepaste versie ook voort uit praktijkvragen?

John en Silvia: 'De aanvullende ervaringen die wij opdeden tijdens het werken met scholen en het geven van onze eigen EDI-lessen in alle leerjaren waren de inspiratiebron voor de tweede editie. We hebben onder meer zeer concrete strategieën toegevoegd die gaan over:

- hoe je leerlingbetrokkenheid bevordert;
- hoe je corrigerende feedback geeft op fouten van leerlingen;
- voordoen-nadoen; de leraar laat zien hoe je een opgave oplost en vervolgens krijgen leerlingen direct een vergelijkbare opgave om op te lossen.'

Marcel: 'EDI bracht mij op scholen door heel Nederland. De duizenden leraren die ik heb nageschoold, hebben me gevoed voor de nieuwe inhouden en hoofdstukken van *EDI 2.0*. Zo heb ik bijvoorbeeld een hoofdstuk toegevoegd over EDI in groep 1 en 2 (zie kader op p. 9, red.) en is er meer aandacht voor hoe je de lesfasen en technieken gebruikt in de zaakvaklessen.'

Student Engagement Norms zijn technieken en regels die ervoor zorgen dat leerlingen tijdens de instructies actief betrokken blijven. Bijvoorbeeld:

1. Je vinger bij de tekst houden.
2. Je leest hardop mee.
3. Je maakt aantekeningen.

(Zie ook: Hollingsworth & Ybarra, 2020, p. 46-47.)

John en Silvia: 'Wij hadden geen afzonderlijk hoofdstuk voor kleuters. Dat heeft Marcel toegevoegd aan de Nederlandse versie. Wij hebben voorbeelden gebruikt voor alle leerjaren, uit diverse inhoudsgebieden.'

Er gaan weleens geluiden op, zelfs bij onze onderwijsinspectie maakte een collega van ons dat mee, dat EDI 'ook maar een trucje is'. Hoe reageren jullie als jullie deze geluiden horen?

John: 'Als onderwijsgeevenden bezwaar uiten tegen EDI, reageer ik als volgt: Zouden leerlingen meer leren als de leraar hen níét laat antwoorden in volledige zinnen? Zouden leerlingen meer leren als de leraar níét het denkproces *modelt* waarmee je een opgave kunt oplossen? Zouden leerlingen meer leren als ze hun antwoorden níét oefenen door te overleggen met een schoudermaatje? Zou de instructie verbeteren als de leraar de instructie over het concept weglaat en de nieuwe concepten en begrippen in de les níét definieert voor de leerling? (Zie voor een voorbeeld van een concept figuur 1, red.) Je hoeft het geen EDI te noemen, maar het lesontwerp en de strategieën die wij beschrijven, zorgen ervoor dat je instructie effectief en efficiënt is en dus het leren van leerlingen bevordert. Hoofdstuk 3 in de Amerikaanse *EDI 2.0* heet zelfs "Good Instruction is Always Good Instruction".'

Marcel: 'De onderwijsinspectie benadrukt het belang van directe instructie en benoemt dat deze sterke positieve effecten heeft op leerresultaten van leerlingen in verschil-

Figuur 1: Voorbeeld van een concept.
(Bron: Hollingsworth & Ybarra, 2020, p. 146.)

lende domeinen. EDI is bovendien een vorm van meta-cognitief lesgeven. Dit betekent dat je als leraar weet hoe je instructie geeft, wanneer je bepaalde technieken gebruikt, waarom je dit doet en wat het effect ervan op de ontwikkeling van je leerlingen is. Niet het afvinken van stappen staat centraal, maar het leren van de kinderen. Door voortdurend het begrip van leerlingen te controleren ben je als leraar in staat om de instructie af te stemmen op de klas als geheel en op individuele kinderen.'

Leraren blijven soms worstelen met differentiatie binnen EDI. Zij geven aan, vooral in de bovenbouw, dat er leerlingen zijn die het lesdoel al beheersen. Betekent dit dat je het lesdoel dan anders zou moeten formuleren of kun je het lesdoel in verschillende niveaus differentiëren?

Marcel: 'Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) noemt het directe-instructiemodel een doeltreffende werkwijze om het omgaan met verschillen vorm te geven. Bij EDI wordt de mate van ondersteuning aangepast aan wat kinderen nodig hebben. Je krijgt hier zicht op door het geven van willekeurige beurten en het gebruik van wisbordjes. Als een leerling een lesdoel al beheerst, dan kan de instructie verkort worden en kan deze leerling eerder zelfstandig verder werken. Ook kun je tijdens het controleren van het begrip vragen stellen op een hoger denkniveau of tijdens de verwerking meer uitdagende opdrachten geven. Tot slot: aan de ene kant is het belangrijk dat je ook leerlingen die het lesdoel al onder de knie hebben laat ervaren dat leren moeite kost. Geef ze daarom instructie over lesdoelen die ze nog niet beheersen. Aan de andere kant laat EDI kinderen ook in

gezamenlijkheid leren. Kinderen die het lesdoel al beheersen, doen daarom soms ook mee met de klassikale instructie, zodat anderen zich aan hen kunnen optrekken. Alleen ga je sneller, samen kom je verder.'

Hoe zorg je ervoor dat leraren EDI daadwerkelijk in de vingers krijgen? Hoe implementeer je EDI succesvol in de gehele school?

John en Silvia: 'Onze initiële training voor scholen richt zich op het geven van lessen: hoe kun je leerling-betrokkenheid creëren en stel je vragen die het begrip controleren (controle-van-begripvragen). Maar alleen training bieden is niet effectief genoeg om alle leraren ineens nieuwe strategieën te laten implementeren. Daarom geven we ook EDI-demonstratielessen. Vervolgens coachen we leraren terwijl zij onderwijzen. We hebben hiervoor een systeem. Wij geven een les aan een groep leerlingen, terwijl de leraren toekijken. Daarna gaan we naar een andere groep en geven leraren daar om beurten dezelfde les. Elke leraar geeft slechts zo'n tien minuten les; daarna neemt een collega het over. Wij zijn ook in de klas en bieden coaching tijdens het lesgeven. *Real-time* coaching is de meest effectieve methode om te gebruiken. Later feedback geven – via e-mail of in een bespreking – is veel minder effectief dan een leraar de strategie direct met leerlingen laten oefenen. Voor scholen die extra ondersteuning willen, trainen wij leraren in het schrijven van EDI-lessen. Na de schrijfsessies geven de leraren deze lessen aan hun leerlingen, terwijl wij hen coachen. Wij zorgen ervoor dat deze coaching vooral is gericht op het geven van lessen. De volgende stap is training in leiderschap en coaching. Wij trainen leraren en schoolleiders in het uitvoeren van klassenobservaties en in het bieden van real-time coaching aan leraren. Dit kan gaan om peercoaching (leraren onderling) of om coaching door de schoolleiders. Een van onze consultants heeft leraren getraind en klassen geobserveerd in Nederland. Zijn feedback aan leraren was om de leerlingbetrokkenheid te verbeteren, onder meer door leerlingen te laten overleggen met hun schoudermaatje, begeleid door de leraar. Hij hielp leraren de EDI-strategieën – voor hoe je leerlingen corrigerende feedback geeft op hun antwoorden op controle-van-begripvragen – goed toe te passen. Hij besprak ook met de leraren hogere-orde-denkvragen, waarbij leerlingen hun antwoorden moeten uitbreiden, hun denkproces moeten toelichten en hun antwoorden moeten onderbouwen.'

Marcel: 'Pas als de werkwijze van EDI in het dagelijks handelen van alle leraren is verankerd, is er sprake van een succesvolle implementatie. Op basis van lesobservaties bepaal je in hoeverre het iedereen lukt om de EDI-technieken op de juiste wijze in te zetten. Feedback helpt de leraren om hun lessen steeds verder te verbeteren. Tijdens mijn nascholingen worden teambijeenkomsten daarom afgewisseld met lesobservaties.

EDI in groep 1 en 2

In het boek *Expliciete Directe Instructie 2.0* is een heel hoofdstuk gewijd aan EDI in groep 1 en 2. Marcel Schmeier gaat uitgebreid in op de lesfasen en technieken in de instructiekring. Hij schrijft onder meer: 'Hoewel directe instructie heel effectief is, bepleiten we niet dat kinderen in groep 1 en 2 de hele dag in de kring moeten zitten om instructie te krijgen. Er moet veel ruimte zijn voor begeleid spel in de hoeken en ook voor vrij spel binnen en buiten. We raden aan om dagelijks twee kringen van ongeveer twintig minuten te realiseren. Jonge kinderen moeten niet stilzitten en luisteren in de kring, maar actief meedoen. Geef ze daarom materialen in handen. Door te werken met doelen ben je minder afhankelijk van lesmethodes en kun je binnen de verschillende thema's doelgericht werken aan beheersing van de leerstof. EDI geeft je de vrijheid om je eigen onderwijs vorm te geven' (p. 214).

Eerst doe ik zelf de lesobservaties en feedbackgesprekken, maar ik draag dit geleidelijk over aan de schoolleider, intern begeleider of expert-leraar. Uiteindelijk kijken leraren ook bij elkaar, maar dat is de laatste stap. Ook geef ik zelf EDI-voorbeeldlessen aan de teams die ik naschool, zodat de leraren zelf de kracht van EDI ervaren. Ik vind dat je als onderwijsadviseur zelf ook verdraaid goed les moet kunnen geven.'

In de VS worden scholen gedwongen om alleen te werken met bewezen effectieve programma's (Marreveld & Bos, 2019) om bijvoorbeeld in aanmerking te kunnen komen voor federale schoolverbeteringsfondsen. In Nederland wordt de keuzevrijheid van scholen veelgeprezen.

Marcel: 'Ik geloof niet in het opleggen van verplichte didactische modellen. Schoolteams moeten helder formuleren welke doelen ze nastreven en controleren in hoeverre ze deze behalen. Doelgericht werken stimuleert het toepassen van onderwijsaanpakken die bewezen effectief zijn. De onderwijsinspectie moet toezien op het behalen van de onderwijsdoelen en scholen aanspreken als ze edu-kwakzalverij of onbewezen hypes waarneemt. Beleidsmakers en politici kunnen bewezen effectieve aanpakken promoten door deze kennis breed toegankelijk te maken voor leraren. EDI is een degelijke aanpak die zowel in de wetenschap als in de dagelijkse lespraktijk is geworteld.'

Silvia: 'Alle vakgebieden worden bij ons onderwezen met methoden die bewezen effectief en efficiënt zijn. Veel onderzoekers zien de positieve effecten van gerichte lessen met leerdoelen, instructie over het concept, instructie over de vaardigheden en begeleid inoefenen. Deze lessen moeten worden gecombineerd met diepgaande controle-van-begripvragen, met veel interactie tussen de leraar en de leerlingen. Wij pleiten ervoor dat alle onderwijsgevers de beste strategieën

Tip van de redactie! Lees: 'Met het team het onderwijs verbeteren' (mei 2021) en 'Het succes van EDI verklaard' (november 2016). Deze artikelen zijn te vinden in de materialenbank op lbbonl.nl.

toepassen om leerstof effectief en efficiënt aan de leerlingen aan te bieden.'

Marcel, wat is volgens jou dé tip aan begeleiders om EDI te ondersteunen in de dagelijkse praktijk?

Marcel: 'We volgen voortdurend de ontwikkeling van leerlingen, maar kijken slechts zelden naar de kwaliteit van de lessen die ze krijgen. Ga daarom de klassen in om lessen te bekijken en help leraren om steeds beter te worden in hun belangrijkste opdracht, namelijk: goed lesgeven.'

Dit artikel kwam tot stand met medewerking van Linda Doornbos (uitgeverij Pica), die de interviewvragen en de antwoorden van John en Silvia vertaalde.

Literatuur

- Hollingsworth, J., & Ybarra, S. (2009). *Explicit direct instruction. The power of the well-crafted, well-taught lesson*. Corwin.
- Hollingsworth, J., & Ybarra, S. (2020). *Expliciete directe instructie 2.0. Tips en technieken voor een goede les* (M. Schmeier, vertaling/bewerking). Pica. (Originele Engelstalige tweede editie: 2017).
- Marreveld, M., & Ros, B. (2019, 3 september). *Weet wie je vertrouwt!* Didactief, 14-20. <https://didactiefonline.nl/artikel/weet-wie-je-vertrouwt>

Engeliën Houben-Feddema

Engeliën Houben-Feddema werkte als ib'er en rt'er in het basisonderwijs, is lid van het bestuur van de LBBO en is redactielid van 'Beter Begeleiden'.

Lidy Peters

Lidy Peters is redactielid van 'Beter Begeleiden' en auteur van 'Talen die de school in komen, kansen voor een multiculturele basisschool'. Zij begeleidt scholen met talige verbetertrajecten en is docent bij Academica University of Applied Sciences.